Security Horazions

64

Vol. 17
Autumn 2024
P.P: 211-232

Research Paper

Received:
2024-09-18
Revised:
2024-12-03
Accepted:
2024-12-27
Published:
2024-12-27

ISSN: 2538-1857
E-ISSN: 2645-5250

The role of corruption in creating internal armed conflicts and its impact on the threat or violation of international peace and security (with emphasis on three selected countries)

Abbas Ali kadkhodayi[1]| Fateme Fouladi[2]

Abstract

Corruption has been one of the difficulties of all societies throughout history. Corruption in its internationally accepted concept means the abuse of government power and facilities for personal benefits, and in this sense, it weakens the various divisions of human rights, sustainable development, economic and social stability in countries. In the introduction of Resolution 8/6 of the sixth meeting of member states of the Anti-Corruption Convention, mentioned: "Corruption is one of the factors that hinders comprehensive and sustainable socio-economic development and causes violence, insecurity and injustice". To the extent that corruption has spread in different layers of the government structure, including the executive, legislative and judicial structures, people's anger and dissatisfaction have increased and this issue can lead to protests, riots and even internal conflicts. The present article examines the question of how corruption in its international meaning has led to civil wars and what is the relationship between civil wars and the threat or violation of international peace and security. In this regard and to clarify the discussion, the present article studies the situation of 4 countries in which internal armed conflicts have been going on due to corruption.

Keywords: Corruption threats to international peace and security civil wars Afghanistan South Sudan

1. Public Law Department. Faculty of Law and Political Sciences. University of Tehran. Tehran. Iran
2. Corresponding author: Department of Public Law, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran Fooladi.121@gmail.com

DOR: 20.1001.1.25381857.1403.17.65.7.8

Publisher: Imam Hussein University

© **Authors**
This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

۶۴

سال هفدهم
پاییز ۱۴۰۳
صص: ۲۳۲-۲۱۱

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۲۸
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۹/۱۳
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۰۷
تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۰/۰۷

شاپا چاپی: ۱۸۵۷-۲۵۳۸
الکترونیکی: ۵۲۵۰-۲۶۴۵

نقش فساد در ایجاد مخاصمات مسلحانه داخلی و تاثیر آن بر تهدید یا نقض صلح و امنیت بین‌المللی

عباسعلی کدخدایی [۱] | فاطمه فولادی [۲]

چکیده

فساد یکی از معضلات تمامی جوامع در گستره‌ی تاریخ بوده است. فساد در مفهوم پذیرفته شده بین‌المللی آن به معنای سوء استفاده از قدرت و امکانات دولتی برای منافع شخصی می‌باشد که در این مفهوم شقوق مختلف حقوق بشر، توسعه‌ی پایدار، ثبات اقتصادی و اجتماعی در کشورها را تضعیف می‌نماید. در مقدمه قطعنامه ۶/۸ ششمین نشست دولت‌های عضو کنوانسیون مبارزه با فساد آمده است: «فساد یکی از عواملی است که مانع توسعه فراگیر و پایدار اجتماعی-اقتصادی شده و موجب خشونت، نا امنی و بی‌عدالتی می‌گردد»، به میزانی که فساد در لایه‌های مختلف ساختار حکومت اعم از ساختار اجرایی، تقنینی و قضایی گسترده‌تر باشد، خشم و نارضایتی مردمان افزون شده و می‌تواند به اعتراضات، شورش و حتی منازعات داخلی بینجامد؛ مقاله حاضر با روش توصیفی- تحلیلی به بررسی این پرسش می‌پردازد که فساد در مفهوم بین‌المللی آن چگونه منجر به جنگ‌های داخلی شده و جنگ‌های داخلی چه نسبتی با تهدید یا نقض صلح و امنیت بین‌المللی دارند. دراین راستا و برای روشن‌تر شدن بحث، مقاله حاضر وضعیت ۴ کشور که به واسطه فساد در آن‌ها مخاصمات مسلحانه داخلی جریان داشته است را مورد مطالعه قرار می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: فساد، تهدید صلح و امنیت بین‌المللی، جنگ‌های داخلی، افغانستان، سودان جنوبی، نیجریه

۱. استاد، حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
۲. نویسنده مسئول: دانشجوی دکتری حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
Fooladi.121@gmail.com
DOR: 20.1001.1.25381857.1403.17.65.7.8

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین (ع)
© نویسندگان
این مقاله تحت لیسانس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License- CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.

مقدمه

فساد، در مفهوم جهانی پذیرفته شده آن، سوء استفاده از قدرت و امکانات دولتی برای منافع شخصی می‌باشد. بانک جهانی، فساد را سوء استفاده از اختیارات دولتی برای کسب منافع شخصی می‌داند (World bank, 1997). سازمان شفافیت بین‌المللی نیز فساد را سوءاستفاده از قدرت تفویض شده درجهت منافع شخصی، اعم ازاین‌که در بخش خصوصی باشد یا دولتی، تعریف می‌کند. (همدمی:۱۳۸۷، ۳۵). عموما فساد در کشورهایی بیشتر گسترش یافته و نهادینه می‌شود که حساسیت نسبت به آن زیاد نباشد، به‌علاوه قوانین کیفری مناسبی برای جرم‌انگاری و دادگاه‌های عادلانه‌ای برای مجازات مجرمان آن وجود داشته باشد. در این کشورها رهبران و مسئولین دولتی، رسانه‌ها را کنترل می‌کنند و اجازه نمی‌دهند فعالیت‌های مجرمانه ایشان افشا گردد. در این شرایط، شقوقی از مصونیت برای مسئولین فاسد پدید می‌آید. بر اساس آمار مجمع جهانی اقتصاد[1] فساد سالانه حداقل ۲/۶ تریلیون دلار یا ۵ درصد از تولید ناخالص داخلی[2] جهانی، به اقتصاد جهان ضرر وارد می‌نماید و مطابق با گزارش بانک جهانی، در همین حال، مشاغل و افراد هر سال بیش از یک تریلیون دلار رشوه می‌پردازند.[3] این جرم می‌تواند ملت‌ها، دولت‌ها و جوامع را ورشکسته و اعتماد به نهادهای عمومی را تضعیف نماید.

به موازات تاثیر فساد بر نقض حقوق بشر، ناکارآمدی نظام‌های داخلی کشورها، از بین رفتن اعتماد مردم نسبت به دولت‌ها، تضعیف حاکمیت قانون و امنیت جوامع، شقوقی از این جرم بر جامعه بین‌المللی نیز تاثیر گذار است و اهداف و اصول ملل متحد همچون تحکیم صلح و امنیت بین‌المللی، توسعه روابط دوستانه بر پایه احترام به تساوی حقوق ملت‌ها، تحقق اصول عدالت و حقوق بین‌الملل را به مخاطره می‌اندازد. فساد در شدیدترین حالت خود در داخل کشورها می‌تواند موجب شورش، التهاب و جنگ‌های داخلی گردد. اتفاقی که در برخی کشورها به خصوص کشورهای آفریقایی تا کنون رخ داده و در رابطه با تحقق آن در دیگر کشورها هشدارهایی داده شده است.

1. World Economic Forum
2. Gross Domestic Product (GDP)
3. UN, SC/13493, 2018

در مقدمه قطعنامه ۶/۲ ششمین نشست دولت‌های عضو کنوانسیون مبارزه با فساد[1]، بـه نگرانـی از جدی بودن مشکلات و تهدیدات ناشی از فساد برای ثبـات و امنیـت جوامـع از طریـق تضـعیف نهادها و ارزش‌های دموکراسی، ارزش‌های اخلاقی و عدالت و به خطـر انـداختن توسـعه پایـدار و حاکمیت قانون، اشاره گردیده است. بانک جهانی در این راستا اشاره داشته است که: «فسـاد تـأثیر منفی مضاعفی بر ایجاد خشونت، از طریق دامن زدن به نارضایتی‌ها و با تضعیف اثربخشی نهادهای ملی و هنجارهای اجتماعی دارد» (World bank, 2011).(UNODC, 2023: 11) همچنـین در گزارش سال ۲۰۰۴ هیئت عالی دبیرکـل سـازمان ملـل متحـد، در رابطـه بـا تهدیـدها، چـالش‌هـا و تغییرات آمده است: «فساد، تجارت غیرقانونی و پولشویی به ضعف دولت کمک نموده، مانع رشد اقتصادی شده و دموکراسی را تضعیف می‌نمایند. بنابراین فعالیت‌های مزبور محیطـی مسـاعد بـرای درگیـری‌هـای داخلـی ایجـاد مـی‌کننـد» (United Nations, 2004, p. 20). در گزارشـی کـه کمیسیون اروپا در سال ۲۰۰۸ در رابطه با «علل ریشه‌ای درگیری و شـاخص‌هـای هشـدار اولیـه در خصوص جنگ داخلی» ارائه نمود نیز، مواردی چون تروئیکای فساد، رشوه‌دهی در بخش دولتـی، تبانی بین بخش خصوصی و کارمندان دولتی و جنایات سازمان‌یافته، در این راستا ذکر شده اسـت. (Beyerle, 2011, p. 55)

از دیگر سو برقراری صلح و امنیت در صحنه جهانی از قـدیمی‌تـرین و مهـم‌تـرین آرمـان‌هـای بشری است؛ چرا که نخستین پیش‌شرط برای رشد و بالندگی جوامع و برقـراری روابـط گونـاگون فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و غیره میان کشورها، حاکمیت صلح و امنیت است و یکی از مـواردی که آن را به مخاطره می‌اندازد، جنگ‌های داخلی است. در واقع بر خلاف آن‌کـه در ظـاهر امـر بـه نظر می‌رسد که جنگ‌های داخلی، واجد اثرات صرفا درون‌مرزی می‌باشند، در مطالعـات تـاریخی دیده می‌شود، این پدیده قرن‌ها صلح و امنیت بین‌المللی را تحـت تـأثیر قـرار داده و آن‌را تضـعیف نموده است، اگرچه این تأثیر، از نظر شکل و میزان، در موارد مختلف متفاوت اسـت. بـه هـر روی مساله اصلی مقاله پیش‌رو آن است که چگونه فساد در مفهوم‌پذیرفته شده‌ی بین‌المللی آن، موجب آشوب، شورش و جنگ داخلی می‌گردد و جنگ‌های داخلی په تاثیری بر صلح و ثبات منطقـه‌ای و بین‌المللی دارند. فرضیه‌ای پژوهش بر آن استوار است، بیانگر آن است که فساد در شرایط متعدد از جمله شرایطی که سیستماتیک بوده، مردم را از بهره‌مندی عادلانه از ثروت و فرصت‌های شـغلی

1. Resolution 6/2, Facilitating international cooperation in asset recovery and the return of proceeds of crime, UNODC, COSP 6, (2015)

و سیاسی نا امید سازد، و افق اصلاح و بهبود شرایط متصور نباشند می‌تواند به آشوب و مخاصمات داخلی منجر گردد و در ادامه صلح و امنیت بین‌المللی را تهدید یا نقض نماید.

برای اثبات این موضوع شرایط ۴ کشور که به لحاظ شیوع فساد کارنامه قابل قبولی نداشتند و در عین حال سالیان متمادی جنگ‌های داخلی در آن‌ها جریان داشته است مورد مطالعه قرار گرفته است. شیوه گردآوری اطلاعات در این پژوهش، کتابخانه‌ای و مجازی بوده و پژوهش در قالب روش توصیفی - تحلیلی تدوین شده است.

در ابتدا چگونگی تاثیر جنگ‌های داخلی در به خطر انداختن صلح و امنیت بین المللی مورد بررسی قرار می‌گیرد تا در ادامه ظرفیت فساد در ایحاد جنگ‌های داخلی و مخاطره و بر هم زدن صلح و امنیت بین‌المللی معلوم شود.

جنگ‌های داخلی و تهدید یا نقض صلح و امنیت بین‌المللی

مخاطمات مسلحانه داخلی شدیدترین شکل بروز درگیری داخلی است؛ که به معنای درگیری خشونت‌آمیز بین یک دولت و یک یا چند بازیگر سازمان‌یافته غیردولتی در قلمرو یک کشور می‌باشد. بنابراین جنگ‌های داخلی از درگیریهای بین‌دولتی، _که در آن دولت‌ها با دیگر دولت‌ها می‌جنگند_، درگیری‌های خشونت‌آمیز یا شورش‌هایی که دولت‌ها را درگیر نمی‌کند، و سرکوب دولتی علیه افرادی که نمی‌توان آن‌ها را یک گروه سازمان‌یافته یا منسجم درنظر گرفت، از جمله خشونت‌های مشابه توسط بازیگران غیردولتی، مانند تروریسم، متمایز می‌شوند. نکته مهم در تعریف جنگ داخلی، تعیین میزان شدت آن است. بر این اساس، مؤسسه تحقیقات صلح اسلو[1] حداقل ۱۰۰۰ مرگ مرتبط با نبرد در یک سال تقویمی را برای تحقق مخاصمات مسلحانه داخلی لازم می‌داند (گل‌خندان، ۱۴۰۲: ۵۸). باید اذعان داشت تاثیر جنگ‌های بین‌دولتی بر تهدید یا نقض صلح و امنیت بین‌المللی امری پذیرفته شده است؛ زیرا حداقل شامل دو دولت درگیر در جنگ می‌شوند و آثار جنگ را بین‌المللی می‌سازند. اما در رابطه با جنگ‌های داخلی دیدگاه‌های متفاوتی بیان شده است و برخی حقوقدان معتقدند این مخاصمات، محلی بوده و تاثیری بر فضای بین‌المللی ندارند. در پاسخ باید گفت این نوع از مخاصمات، اگرچه نسبت به درگیری‌های بین‌دولتی کوچک هستند، اما در مواردی می‌توانند صلح و امنیت بین‌المللی را تهدید و حتی نقض نمایند. ارزیابی‌های نظری و تجربی به وضوح این مساله را به اثبات می‌رساند.

1. Peace Research Institute Oslo

جنگ داخلی در سوریه موجب ایجاد زنجیره‌ای از تهدیدات امنیتی بین‌المللی همچون آوارگی و مهاجرت غیرقانونی، قاچاق انسان، تروریسم و غیره گردید. براساس گزارش کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل در سال ۲۰۲۰، در نتیجه جنگ داخلی سوریه، ۵,۶ میلیون آواره سوری به کشورهای همسایه گسیل شدند، به علاوه ۶,۲ میلیون آواره داخلی تا سال ۲۰۱۹ در این کشور پدید آمد. مهاجرت گسترده پناهندگان سوری موجب ایجاد تهدیدات امنیتی برای کشورهای همسایه و نیز کشورهای عضو اتحادیه اروپا گردید؛ به‌طوری که اتحادیه اروپا اعلام نمود تا دسامبر سال ۲۰۱۷ یک ملیون درخواست پناهندگی از سوی پناهندگان سوری دریافت نموده است؛ (UNHCR 2020) مساله‌ای که در ادامه و با مهاجرت پناهندگانی از سایر کشورها به عنوان «بحران مهاجران اروپا» نامگذاری گردید (Agustin and Jorgensen, 2019: 2). تاثیر دیگر جنگ داخلی سوریه بر صلح و امنیت بین‌المللی بدتر شدن روابط میان ایالات متحده و روسیه به عنوان دو قطب قدرت جهانی و دو عضو دائم شورای امنیت بود. از آغاز درگیری در این کشور، ایالات متحده از مخالفان بشار اسد حمایت می‌نمود، در حالی‌که روسیه، برعکس، از ایشان حمایت می‌کرد و این مساله به اختلافات میان این دو کشور دامن زد. (Munteanu, 2016: 59)

مثال دیگر در این رابطه، جنگ داخلی در میانمار است. از ابتدای وقوع جنگ داخلی در این کشور مخاطرات امنیتی مختلفی برای منطقه، به ویژه برای هند و چین، که در مذاکرات صلح بین طرف‌های درگیر در این جنگ داخلی مشارکت داشته‌اند، ایجاد گردید (Kramer 2015, 357). بی‌ثباتی داخلی و عدم توان دولت در کنترل مرزها، موجب ایجاد خشونت در مرز چین گردید؛ درگیری‌ها در سال ۲۰۱۵ در مرز چین موجب کشته شدن ۵ تن از اتباع این کشور شد و به موجب آن چین مجبور به افزایش تدابیر امنیتی گشت‌زنی و کنترل تسلیحات و غیره در امتداد مرز دو کشور گردید. (Staats, Spencer, and Chang, 2016). بی‌ثباتی مرزها در جنگ داخلی میانمار، هند را نیز با تهدیدات امنیتی مختلفی از جمله خروج غیرقانونی شورشیان از کشور، قاچاق مواد مخدر، تیراندازی و استفاده از تسلیحات گرم، فساد، قاچاق حیوانات، اقلام ضروری و غیره دچار ساخت (Das, 2018, 580).

همان‌گونه که در مقدمه اشاره گردید یکی از عوامل مهمی کـه در ایجـاد نارضـایتی داخلـی و سوق دادن معترضان به سوی جنگ داخلی نقش دارد، فساد مسئولین کشوری و در نتیجـه افـزایش نابرابری‌های سیاسی و اقتصادی است. ادامه پژوهش به این مساله می‌پردازد.

نقش فساد در ایجاد مخاطمات مسلحانه داخلی

شورای امنیت سازمان ملل متحد در سـال ۲۰۱۸ اولـین نشسـت خـود در خصـوص فسـاد را بـه موضـوع «پیونـدهای میـان فسـاد و مخاصـمات» اختصـاص داد (SC/13493, 2018). دبیرکـل سازمان ملل در این نشست تاکید نمود: «فساد موجب ایجاد ناامیدی از دولت و حکومت می‌شود و ریشه‌ی بیشتر اختلافات سیاسی و گسست اجتماعی اسـت». همـانطور کـه مشـخص اسـت، در ایـن نشست دبیر کل به طور مستقیم فساد را به عنوان یکی از عوامل زمینه‌ای کـه منجـر بـه مخاصـمات مـی‌شـود، معرفـی نمـوده اسـت. (S/2020/167 , para.51). قطعنامـه مجمـع عمـومی بـا عنـوان «دستورکار ۲۰۳۰ برای توسعه پایدار» نیز در این راستا بیـان مـی‌دارد توسـعه پایـدار بـدون صـلح و امنیت محقق نمی‌شود و صلح و امنیت بدون توسعه پایدار در خطر خواهند بود. توصیه‌نامه‌های این دستور کار نیز در موارد مختلف به معرفی عواملی که موجب خشـونت مـی‌شـود پرداختـه و مـواردی چون نا امنی، بی عدالتی نابرابری، فسـاد، حکومـت داری ضـعیف و جریـان هـای غیرقـانونی مـالی و تسلیحاتی، را معرفی و به مبارزه با آن‌ها تاکید می‌نماید. (GA/RES/70/1, 2015: para 35).

برای توضیح این مساله می‌توان به شیوه حکمرانـی دولـت‌هـای اقتـدارگرا و ناکارآمـد اشـاره نمود. در این کشـورها معمـولا عوامـل مختلـف دسـت بـه دسـت هـم داده و موجبـات حکمرانـی نامطیوب را ایجاد می‌نمایند. برای مثال در کشورهایی که دموکراسی و شفافیت در انتخاب دولـت و نمایندگان مجلس وجود ندارد، افرادی ناکارآمد بر اساس ارتباطات یا تعلق به گروه سیاسـی یـا قومی خاص سمت‌های سیاسی را به دست می‌آورند. به طور طبیعی در چنین سیستم‌های حکـومتی امور اجرایی کشور به نحو مطلوبی انجام نمی‌شود و رفع نیازهای مردم و پیشرفت کشور در وجـوه مختلف مورد چشم‌پوشی قرار می‌گیرد. همچنین قوه مقننه نیز به دلیل عدم صـلاحیت لازم، قـوانین مورد نیاز برای توسعه اقتصادی، اجتماعی کشور، همچنین قوانین لازم برای مبارزه با رانت‌خـواری و فساد به تصویب نمی‌رسند، در چنین سیستم‌های حکومتی، تفکیک قوا وجود نداشته و نظارتی بر حسن انجام وظایف هر یک از دستگاه‌های دولتی و حکومتی وجـود نـدارد. لـذا فضـا بـرای سـوء

استفاده مقامات دولتی از جایگاه خود برای منافع شخصی به وجود می‌آید. حال ممکن است در این شرایط آزادی مطبوعات نیز وجود نداشته باشد. در این صورت نظام سیاسی حاکم، با از بین بردن آزادی مطبوعات، اقتدارگرایی و بقای خود را تقویت می‌کند. به علاوه عدم حاکمیت قانون و مصونیت از مجازات، منجر به مشروعیت‌زدایی بیشتر از حاکمت در این کشورها می‌شود. ابعاد مختلف این شرایط با شدت و ضعف در کشورهای مختلف می‌تواند بروز پیدا کند. بخشی یا مجموع شرایط فوق، شقوق مختلف حقوق بشر مردمان و توسعه اقتصادی و اجتماعی را متزلزل می‌سازد. در این شرایط اعتراضات و مقاومت مدنی راهی موثر برای مبارزه با فساد است.

به طور مثال سازمان غیردولتی گزارشگران بدون مرز[1] در رابطه با فساد گسترده در کشور یمن و عدم وجود آزادی مطبوعات در آن گزارش داد: «رسانه‌های یمنی توسط گروه‌های مختلف سیاسی حاکم بر کشور دو قطبی شده‌اند و با توجه به آن‌که هر کدام از آن گروه‌ها سهمی در فساد دارند، برای اجتناب از انتقام آن‌ها از یکدیگر، رسانه‌ها چاره‌ای جز آن ندارند که در رابطه با فساد گسترده هیئت حاکم سکوت نمایند». در نتیجه، یمن از سال ۲۰۱۴ به دلیل فساد گسترده، خشم مهار نشده مردم و عدم وجود آزادی مطبوعات دچار جنگ داخلی شده است. (Venard, 2023).

مطالعه آماری در خصوص تغییر وضعیت دولت‌های غیر دموکراتیک یا فاسد به دولت‌های سالم و دموکراتیک در سه دهه گذشته نشان می‌دهد ، عاملی اصلی در تبدیل ۷۵ درصد از این تغییرات، جنبش‌های اجتماعی و کمپین‌های مدنی مردمی و غیرخشونت‌آمیز بوده است؛ مثال آن را می‌توان در شورش‌های مختلف مبارزه با فساد و ناکارآمدی، همچون «قیام مردمی» در فیلیپین در سال ۱۹۸۶ و «انقلاب‌های رنگی» در اتحاد جماهیر شوروی سابق، مشاهده نمود که یکی از راه‌حل‌های کلیدی در تغییر نظام سیاسی، اعتراضات اجتماعی مسالمت‌آمیز بوده است (Beyerle, 2011,p. 57). با این‌حال مبارزه با فساد همیشه به صورت مسالمت‌آمیز و از طریق جنبش‌های مدنی میسر نیست. گاهی فساد در لایه‌های مختلف حاکمیت ریشه دوانده و گسترده و غیرقابل کنترل گروهای مختلف مردمی را موجب می‌گردد. این شرایط می‌تواند در شدیدترین حالت، منجر به مخاصمات مسلحانه داخلی و تهدید و بر هم خوردن صلح و امنیت بین‌المللی گردد. آخرین گزارش شفافیت بین‌الملل نشان می‌دهد، کشورهای به شدت فاسد همگی از نظر اقتصادی، سیاسی و اجتماعی کشورهای

1. Reporters Without Borders

بی‌ثباتی هستند که به تدریج نهادهای حکومتی آن‌ها تضعیف شده و به واسطه جنگ‌های بی‌وقفه داخلی در حال نابودی هستند. (Venard, 2023).

یکی از شقوق جنگ‌های داخلی در اثر فساد، ایجاد اختلافات و درگیری‌های قومی می‌باشد. به علاوه در بسیاری از موارد به خصوص در وضعیت‌هایی که جنگ داخلی در یک کشور به درازا کشیده است، سیکل معیوبی رخ داده و وضعیت مخاصمه داخلی، خود زمینه‌ساز تحقق فساد جدید می‌گردد؛ که در ادامه مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

فساد و جنگ‌های قومی

درگیری یا جنگ قومی پدیده‌ای پیچیده و چند علتی است. در عین حال، یکی از عوامل مهمی که در ایجاد جنگ قومی تأثیرگذار است فساد می‌باشد. به واقع میان جنگ‌های داخلی قومی، و طرد یا به حاشیه راندن سیستماتیک گروه‌های قومی خاص، یک پیوند علت و معلولی وجود دارد. برتراند در این راستا مثالی ذکر می‌کند که علل خشونت قومی در اندونزی در اواخر دهه ۱۹۹۰ و اوایل دهه ۲۰۰۰، فساد و عدم حضور گروه‌های خاص قومی در ساختار سیاسی کشور بوده است. در نتیجه این گروه از امکان دنبال کردن منافع خود در کشور محروم بودند که در نهایت به ایجاد جنگ قومی در کشور منجر شد(Bertrand, 2004, p. 4) .

برای درک بهتر مساله فرض می‌گردد بودجه‌ای که باید برای تامین نیازهای مختلف آموزشی، بهداشتی و معیشتی در مناطق خاص و به نفع گروه‌های خاص اختصاص یابد در راستای منافع شخصی هیئت حاکمه در کشور استفاده گردد و آن گروه به دلایل قومیتی مورد احجاف و نادیده-انگاری همیشگی دولت قرار گیرد، در این صورت نمی‌توان از آن گروه‌ها رفتار سازنده، تعامل و وفاداری نسبت به دولت را انتظار داشت؛ فرض دیگر مربوط به زمانی است که کشور توسط گروه قومی خاصی اداره می شود و دولت در عملکرد خود فاقد شفافیت و پاسخگویی است. در این شرایط دولت می‌تواند با سوءاستفاده از موقعیت خود، منابع کشور را در راستای منافع مالی و سیاسی و بقای سیاسی خود مورد استفاده قرار دهند، این مساله منجر به نفوذ هر چه بیشتر برخی از گروه‌های قومی در تصمیم‌گیری سیاسی و بروز اعتراضات و رویارویی خشونت‌آمیز میان گروه‌های قومی رقیب می‌گردد؛ هر چه سطح فساد و سوء استفاده از موقعیت بیشتر باشد، احتمال روی دادن خشونت قومی در مقیاس بزرگ بیشتر خواهد شد (Cederman & Girardin, 2007, p. 175).

برخی مطالعات نشان می‌دهد زمانی‌که گروه قومی خاصی در یک کشور حکومت می‌کند و آن کشور واجد منابع طبیعی غنی است، سوء استفاده از موقعیت توسط حاکمیت می‌تواند در استفاده از منابع طبیعی به نفع و در جهت افزایش وفاداری حامیان و گروه قومی متعلق به خود باشد. در صورتی که منابع طبیعی در یک کشور منابع ملی و متعلق به تمامی اقشار جامعه محسوب می‌شوند. این مساله به خصوص از آن جهت در این کشورها اتفاق می‌افتد که در مقایسه با کشورهایی که به لحاظ منابع طبیعی فقیر محسوب می‌شوند،کمتر به مالیات به عنوان منبع درآمد بودجه متکی هستند و از این رو ممکن است انگیزه‌های کمتری برای توزیع ثروت بین اقشار مختلف مردم داشته باشند (Shaxson, 2007). بوشینی و همکارانش بیان داشتند مطالعات ایشان حاکی از آن بوده است که در شرایطی که در کشوری منابع طبیعی به خصوص منابعی که ارزش ذاتی بالایی داشته و به راحتی قابل حمل و نقل و ذخیره باشد، و در بهره‌برداری از آن‌ها فساد و فعالیت‌های رانتی وجود داشته باشد احتمال بروز مخاصمات داخلی افزایش می‌یابد (Couttenier and Soubeyran, 2015: 799). به علاوه در مطالعه‌ای که بین سال‌های ۱۹۸۴ و ۲۰۰۷ انجام شد، حمایت قوی از دیدگاه تأثیر مثبت فساد بر ایجاد جنگ داخلی قومی اثبات گردید. در بیشتر موارد نیز میان فساد و ثروت منابع طبیعی تأثیر متقابلی وجود داشت. (Neudorfer, Theuerkau, 2014. P1879).

فساد_ جنگ _ فساد

سازمان شفافیت بین‌الملل بریتانیا و شفافیت بین‌الملل آلمان در سال ۲۰۱۶ ، تهدیداتی را که فساد برای دولت‌های شکننده و متاثر از درگیری ایجاد می‌کند را مورد بررسی قرار دادند. نتیجه مطالعات این دو نهاد بیان می‌دارد در کشورهای درگیر جنگ یا کشورهایی که به تازگی از جنگ نجات یافته‌اند، به دلیل ضعیف بودن سیستم‌های نظارت و عناصر حاکمیت مطلوب امکان سوءاستفاده از قدرت و ارتکاب فساد افزایش می‌یابد. این مطالعه همچنین تاکید می‌کند که پس از جنگ، فساد مانع ایجاد ثبات در کشورها می‌شود و صلح را در سراسر جهان تضعیف می‌نماید (Müller 2016).

به واقع جنگ به دو دلیل عمده می‌تواند فضای مناسبی را برای انجام فساد مهیا کند؛ از یک سو، شرایط جنگی شرایط خاصی است که در آن امکان مجازات متخلفین و جود ندارد و معافیت

از مجازات ممکن است شهروندان را مجبور به پذیرش فساد کند. (Sofuoglu, 2021). به علاوه شرایط جنگی می‌تواند به رشد فساد کمک نماید؛ زیرا برای شهروندان عادی، وحشت جنگ موجب رضایت دادن به شرایط صلح حتی با وجود فساد گسترده و پایین‌ترین شرایط حکمرانی مطلوب می‌گردد.

در مواردی نیز، مخاصمه مسلحانه داخلی وجود دارد و منافع برخی اشخاص خصوصی و دولتی در تداوم جنگ تعریف می‌شود. برای مثال برای تامین کنندگان اقلامی که در جنگ مورد استفاده قرار می‌گیرند؛ همچون تسلیحات و مواد غذایی خاص، ادامه‌ی جنگ، حائز منافع اقتصادی است. مثال دیگر در این راستا در خصوص افراد و گروه‌هایی است که فعالیت‌های اقتصادی غیرقانونی همچون بهره‌برداری غیرقانونی از منابع طبیعی دارند. در این شرایط بی‌ثباتی و عدم نظارت در زمان مخاصمات مسلحانه داخلی، موقعیت مناسبی برای انجام و گسترش فعالیت‌های ایشان فراهم می‌نماید.

در مثال‌هایی که ذکر شد مخاصمات مسلحانه داخلی، «شرایط تسهیل‌کننده برای فساد» را ایجاد می‌کنند و در این شرایط فساد به صورت یک سیکل معیوب، بی‌ثباتی را تشدید می‌نماید.

تاثیر فساد در ایجاد جنگ داخلی؛ مطالعه موردی ۴ کشور

بخش نهایی مقاله حاضر به بررسی موردی ۴ کشور می‌پردازد که فساد به شکل سیستماتیک در آن‌ها وجود داشته و مدخلیت آن را در وقوع یا کنترل مخاصمات مسلحانه داخلی مورد مطالعه قرار می‌دهد.

نیجریه

نیجریه پرجمعیت‌ترین کشور قاره آفریقا است و به عنوان غول اقتصادی منطقه شناخته شده است. این کشور از سال ۱۹۶۰ مستقل شده و سیزدهمین کشور صادر کننده نفت در جهان و بزرگ‌ترین تولیدکننده نفت در آفریقا محسوب می‌شود.(آدم ابوبکر، ۱۳۹۸: ۶۲). این کشور پس از کودتای سال ۱۹۶۶ حدود ۳۰ سال به استثنای دوره ۱۹۷۹–، ۱۹۸۳، توسط ارتش اداره شد. در نهایت در سال ۱۹۹۹، در این کشور دولت دموکراتیک مستقر شد. با این حال پس از تشکیل حکومت برخواسته از رای مردم نیز، صلح و ثبات همچنان در این کشور شکننده بوده و این کشور

به طور دائم درگیر شورش و مخاصمات مسلحانه داخلی بوده است. از جمله مهم‌ترین مخاصمات داخلی نیجریه در سال ۲۰۱۲ رخ داد. اختلاف اصلی در این مخاصمه به منابع نفتی دلتای نیجر و فساد ناشی از بهره‌برداری از آن مربوط می‌شود و یکی از مهم‌ترین مشکلات موجود در این زمینه، آن است که بخش عمده‌ای از درآمد نفتی دلتای نیجر در مسیر فساد ناپدید می‌شوند و مردمی که بیشترین آسیب را به دلیل فعالیت‌های استخراج نفت در منطقه دلتا متحمل می شوند، از آن منتفع نمی‌گردند. در نتیجه، بهره‌برداری غیر مسئولانه از منابع نفتی به عدم مشروعیت و اعتماد به حکومت، به ویژه در میان گروه‌های به حاشیه رانده شده، منجر شده است؛ در نهایت انباشت نارضایتی‌های موجود منجر به ایجاد اقتصادهای در سایه، گروه‌های شورشی و سیاسی مبارز و حتی گروه‌های امنیتی خصوصی گشته است. آشوب و ناآرامی در دلتای نیجر، نه تنها برای مردم این منطقه، بلکه برای دموکراسی شکننده کشور نیجریه و همچنین کشورهای منطقه تهدید جدی ایجاد نموده است؛ زیرا امنیت در غرب آفریقا به افزایش تقاضای بین‌المللی برای نفت گره خورده است و ایجاد بحران در دلتای نیجر می‌تواند بازار بی‌ثبات نفت خام را بی‌ثبات‌تر نماید. (Rustad, 2008).

مساله دیگری که موجب ایجاد آشوب‌های داخلی گردیده است، وجود فساد در ساختار اداری و سیاسی کشور و عدم اجازه به گروه‌های قومی خاص برای مشارکت در ساختار سیاسی کشور بوده است؛ در واقع با توجه به آن‌که ساختار جمعیتی این کشور از گروه‌های قومی متعددی تشکیل شده است، برخی از اقلیت‌های قومی هیچ‌گاه در مناصب سیاسی مهم کشور مورد استفاده قرار نگرفته‌اند و به نظر می‌رسد در تعیین سرنوشت کشور نقشی نداشته‌اند. (Rustad, 2008).

در نهایت یکی دیگر از رویدادهای اجتماعی برجسته که در سال‌های اخیر موجب ایجاد شورش و مخاصمات مسلحانه داخلی در این کشور شده است سیاست حذف یارانه نفت در سال ۲۰۱۲ بوده است. این مساله به افزایش صد درصدی قیمت بنزین و محصولات نفتی منجز شد و تظاهرات گسترده اتحادیه‌های کارگری و ائتلاف سازماندهی شده‌ی مردم را در پی داشت (Ibrahim Hari, 2014, p.33). به واقع آنچه موجب گستردگی این اعتراضات و تبدیل آن به اشغال کشور شد، وجود عوامل زمینه‌ای افزایش قیمت نفت، همچون فساد گسترده در بخش اقتصاد نفت و وجود نابرابری اجتماعی در سال‌های متمادی بود. شاخص‌های اجتماعی نشان می‌داد اکثریت مردم نیجریه از سختی کار روزانه و نابرابری های اجتماعی نا امید بودند و با توجه به اینکه

اکثر مردم نیجریه با کمتر از ۲ دلار در روز زندگی می‌کردند، بنزین ارزان را تنها منفعت ملموسی می‌دانستند که از دولت دریافت می‌نمایند؛ این اعتراضات و اشغال کشور به سرتاسر کشور، از پایتخت تجاری لاگوس تا پایتخت اداری، ابوجا، بسیاری از شهرهای بزرگ مانند بندر به هارکورت، کانو، کادونا، ایبادان و کالابار کشیده شد. (Ibrahim Hari, 2014, p.34)

مساله قابل توجه دیگر در مخاصمه داخلی سال ۲۰۱۲ در این کشور، استفاده معترضان از پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی مانند وبلاگ‌ها، فیس‌بوک، توییتر و بلک‌بری برای سازمان‌دهی اعتراضات و اشغال این کشور و پتانسیل استفاده از آن‌ها در اعتراضات و درگیری‌های مشابه در دیگر نقاط جهان است. (Omojolomoju, 2013). رهبران مردم شورشی با استفاده از اینترنت با مردم ارتباط برقرار کرده و ایشان را سازماندهی و مدیریت می‌نمودند. اکثر معترضین گزارش دادند که از طریق فیس‌بوک، توییتر، پیام‌رسان بلک‌بری، یوتیوب و پیام‌های متنی از اعتراضات مطلع شده اند (Ibrahim Hari, 2014, p.37)

افغانستان

برخی کشورها اساسا واجد ساختار دموکراتیک ضعیف هستند و فساد به شکل فراگیری در آن‌ها وجود دارد. در این شرایط گروه‌های مردمی ناراضی، ممکن است مبادرت به تشکیل گروه‌های چریکی برای مبارزه با مسئولین دولتی فاسد نمایند؛ به ویژه زمانی که این باور وجود داشته باشد که تبعیضات اجتماعی و فساد حاکم در بین مسئولین کشوری از طریق اعتراضات مدنی و مسالمت‌آمیز برطرف نمی‌شود. این موضوع در افغانستان مصداق دارد.

پس از جنگ شورویدر در افغانستان جنگ افغانستان و شوروی، زمانی‌که شرایط کشور به حالت عادی برگشته و مردم به خانه‌های خود در شهرها و روستاها بازگشتند، متوجه وجود فساد گسترده‌ای شدند که توسط دولت و مقامات محلی انجام می‌شد. در نهایت جمعیت قابل توجهی از این افراد با وعده بهبود شرایط و مقابله با فساد به طالبان پیوستند؛ این مساله در نهایت موجب ایجاد جنگ داخلی برای سال‌های متمادی در این کشور شد. این واقعه در کتاب‌های محققان معتبری مانند آناند گوپال و الکس استریک ون لینشوتن ذکر شده است. برای مثال ورجیو اسپانول، ژنرال سابق ایتالیایی و تحلیلگر سیاسی معتقد است که فساد گسترده در عراق و افغانستان به گروه‌هایی مانند طالبان و داعش کمک کرد تا افراد عادی را در صفوف خود استخدام کنند و لذا موجب

افزایش قدرت این دو گروه گردید. به علاوه نتایج یک نظرسنجی در سال ۲۰۱۰ نشان داد ۸۳ درصد از مردم افغانستان معتقد بودند، فساد بر زندگی روزمره آنها سایه افکنده است؛ بنابراین می-توان گفت یکی از دلایل مقبولیت طالبان برای بخشی از مردم افغانستان، مبارزه با فساد حاکم بر کشور از طریق طالبان بوده است. (Sofuoglu, 2021).

گرجستان

گرجستان کشوری تازه استقلال یافته است که با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی ظاهر شد. این کشور از نظر جغرافیای سیاسی و مزیت‌های راهبردی در مسائل اقتصادی و امنیتی در فضای بین‌المللی حائز اهمیت است؛ به‌طوری‌که به نوعی گلوگاه ترتیبات امنیتی در قفقاز جنوبی محسوب می‌شود (لطفیان، ،۲۰۶ ص۱۳۸۴).

این کشور یک چهارراه ژئوپلیتیکی کلیدی است که با توسعه منابع هیدروکربنی جدید در منطقه خزر اهمیت استراتژیک پیدا کرده است. جمعیت این کشور کم و رو به کاهش است اما ترکیب قومی، سنت‌های فرهنگی و مذهبی آن بسیار متنوع است. مساله حائز توجه، آن است که این کشور از زمان کسب استقلال از شوروی در سال‌های ۱۹۹۰-۱۹۹۳، گرفتار خشونت سیاسی و جنگ‌های داخلی گردید. لکن از آن‌جایی‌که در اکثر کشورهای استقلال یافته از شوروی، بی‌ثباتی، موجب چنین اشکال خشونت‌آمیزی نگردید، فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی را نمی‌توان توضیحی برای جنگ‌های داخلی در آن دانست . مطالعات نشان می‌دهند یکی از مهم‌ترین دلایل جنگ‌های داخلی در گرجستان، مبارزه میان گروه‌های مختلف نخبگان برای کنترل بر منابع اقتصادی پرسود در کشور بوده است. (Baev, 2003, p.138)

به هر روی، گرجستان در سال ۱۹۹۱ به استقلال دست یافت، اما در عمل یک دولت ناکارآمد بود؛ در چنین شرایطی در سال ۱۹۹۳، ادوارد شواردنادزه، وزیر خارجه سابق شوروی با کنار زدن گامساخوردیا به قدرت رسید و کوشش نمود به جنگ و درگیری در این مناطق پایان دهد. با استقرار نیروهای حافظ صلح در مناطق مرزی آبخازیا و اوتیای جنوبی، شواردنادزه توانست وضعیت «نه جنگ، نه صلح» را در این مناطق حاکم سازد (کوزه‌گرکالجی، ۱۳۹: ۲۰) لکن در زمان وی، در شهرداری، دادگاه‌ها، ادارات پلیس، پلیس راهنمایی و رانندگی، و گمرگ فساد گسترده و سیستماتیک حاکم بود و کارمندان گرجستانی یکی از فاسدترین ماموران

و کارکنان دولتی در سطح دنیا شناخته می‌شدند. عمق فاجعه آن‌جا بود که پلیس گرجستان علاوه بـر دریافت رشوه، خود هدایت گروه‌ها و باندهای قاچاق مواد مخدر، قاچـاق انسـان و سـایر شـبکه‌هـای مافیایی را بر عهده داشت. امور اداری شهروندان گرجی نیز در ادارات دولتـی بـدون پرداخـت رشـوه امکان‌پذیر نبود. بنا بر گزارش بانک جهانی، در ایـن مقطع، خزانه ملی برای رهبران سیاسی و اطرافیـان آنهـا حکم«پاکت پول» را داشت و تمامی شرکت‌ها و زمین‌هایی که در دوران اتحاد جماهیر شوروی در مالکیت دولت بود تحت تملک ایشـان قـرار گرفـت. (The World Bank, 2012). از اشـکال معمول فساد اقتصادی در این دوره، گسترش مشاغل کوچک بود؛ به طـوری‌کـه محصـولات اضـافی اقتصاد معیشتی، باز توزیع شده و از آن‌ها به طور غیررسمی توسط سـاختارهای اداری محلـی، مالیـات دریافت می‌شد و سود آن در قسمت بالای هرم قدرت توزیع مـی گردیـد. (Baev, 2003, p.141) مجمـوع ایـن شـرایط موجـب شد جمهـوری گرجستان در مقطع دهـه ۱۹۹۰ و سال‌های ابتدایی قرن بیست و یکم یعنی در دوران ریاست جمهوری ادوارد شواردنادزه (۱۹۹۵_ ۲۰۰۳) یکی از بالاترین سطوح فساد اقتصادی را در جهان داشته باد. فساد سیتماتیک و نهادینـه شـده در دوران ریاسـت-جمهـوری ادوارد شـواردنادزه نقـش بسـیار مهمـی را در ایجاد نارضایتی، آشوب‌های داخلی و شکل‌گیری انقلاب گل رز در سال ۲۰۰۳ داشت (کوزه‌گرکالجی، ۱۳۹۸: ۲۰). به هر روی تا زمـان انقلاب گل رز و علیرغم تلاش‌های جدی بین‌المللی برای کمک به فرآیندهای صلح و اصـلاحات داخلی، درگیری‌های داخلی در گرجستان حل نشدند به طوری که اطمینانی در خصـوص توانـایی گرجستان برای بقا به عنوان یک کشور مستقل در جامعه بین‌المللی وجود نداشت. روی کارآمـدن میخائیـل ساکاشـویلی در پاسـخ بـه یکـی از مهم‌تریـن مطالبـات شورشـیان داخلـی در مقابلـه بـا فسـاد اقتصـادی و اداری انجام شد و در دسـتور کار دولـت جدیـد قـرار گرفـت. شـعار اصلـی حـزب جنبـش ملـی متحـد به رهبری ساکاشویلی« گرجسـتان بـدون فسـاد» بود. در جریان انقـلاب گـل رز بـه مـردم گرجسـتان وعـده ریشـه‌کنـی فسـاد، رشـد اقتصـادی، کـاهش سـطح جـرایم، بازگشـت پول‌هـای بـه سرقت رفتـه از بودجـه، مجـازات مقامـات مفسـد، کـاهش شـاخص بیـکاری و افزایش میزان دسـتمزدها داده شد. ساکاشـویلی وعـده داد کشـوری دموکراتیـک، بـر مبنای حکمرانی مطلوب، فرایندهای شفاف و پاسخگو بـه مردم را بنـا کنـد. (Ternali, 2010). در فرایند گذار که تقریبا از سال ۲۰۰۳ تـا سال ۲۰۰۵ بـه طـول انجامیـد و در راسـتای پاسـخ بـه

مطالبات مردمی و تحقق شعارها و وعده‌های داده شده در زمینه مقابله با فساد، «سیاست تحمل صفر» از سوی دولت میخائیل ساکاشویلی در دستور کار قرار گرفت. ساکاشویلی در تشریح این سیاست در سال ۲۰۰۶ در پارلمان گرجستان اظهار داشت ماموریت ما پاک کردن خیابان‌ها از دزدان است. در نتیجه اجرای سیاست تحمل صفر، بازداشت‌های گسترده‌ای صورت گرفت، تعداد زندانیان گرجستان در فاصله سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۰ بیش از ۳۰۰ درصد رشد یافت و با توجه به وجود ۵۳۹ زندانی به ازای هر ۱۰ هزار نفر، گرجستان رتبه چهارم تعداد زندانی را در بین ۲۱۶ کشور جهان از آن خود کرد. (Lortkipanidze, 2014: 31) پس از مرحله سخت گذار و برخوردهای قضایی و امنیتی با مفاسد اقتصادی، کاهش هیجانات و احساسات ناشی از وقوع انقلاب رنگی و تثبیت اوضاع سیاسی و اجتماعی، از سال ۲۰۰۵ با تدوین استراتژی مقابله با فساد، مرحله اصلاحات اقتصادی و ایجاد شفافیت اداری در گرجستان آغاز شد که تا به امروز ادامه داشته است. تنها در فاصله تقریبی سال های ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۷ بیش از ۷۰ اصلاح در سیاست‌ها و قوانین گرجستان صورت پذیرفت (Lortkipanidze, 2014: 22) در ژانویه سال ۲۰۱۲ بانک جهانی، از گرجستان به عنوان «بهترین فساد شکن در جهان» نام برد. رتبه گرجستان در مبارزه با فساد در گزارش سازمان شفافیت بین‌المللی در سال۲۰۰۴، ۱۳۳ بود که در نتیجه تحولات اساسی در مبارزه با فساد این رتبه در سال ۲۰۰۶ به ۷۹ و در سال ۲۰۱۶ به ۴۴ در میان ۱۷۵ کشور رسید. (Lortkipanidze, 2014: 6)

سودان جنوبی

سودان جنوبی پس از یک دوره درگیری داخلی طولانی و خودمختاری در سال ۲۰۰۵، در جولای سال ۲۰۱۱ به موجب همه‌پرسی و با رای ۹۹ درصد از رای‌دهندگان به استقلال رسید. (African Development Bank, 2018: 6). با این حال مسائلی چون نقض حقوق بشر و فساد سیستمانیک همچنان در آن وجود داشت؛ به طوری‌که این کشور تنها پس از دو سال ثبات نسبی، جنگ داخلی ویرانگری را تجربه کرد. در سال ۲۰۱۸، توافقنامه‌ای[1] برای حل و فصل مناقشات میان گروه‌های درگیر در جنگ داخلی امضا شد. این توافقنامه مفاد متعددی در ارتباط با مبارزه با

1. R-ARCSS

فساد و ایجاد حکومت دموکراتیک شامل مواردی چون شفافیت و پاسخگویی برای مدیریت ثروت و منابع ملی و ایجاد سازمان تدارکات عمومی و استرداد دارایی های ناشی از فساد را پوشش می‌دهد. (RJMEC, 2018: 4.13). هرچند این توافقنامه تاثیر چندانی بر کاهش فساد نداشت و رقابت میان جناح‌های رقیب برای قدرت سیاسی، تسلط بر منابع اقتصادی و در نتیجه خشونت گسترده در بسیاری از نقاط کشور تا به امروز ادامه یافته است (Dumo 2021؛ Craze و Marko 2022). در ادامه لازم است توضیحاتی پیرامون شرایط داخلی این کشور که موجب جنگ‌های داخلی ادامه‌دار تا به امروز شده است ارائه گردد.

سودان جنوبی، از لحاظ برخورداری از معیارهای حاکمیت مطلوب جزء پایین‌ترین کشورها در محسوب می‌شود. میزان فساد در این کشور به حدی است که از آن با عنوان یک کشور «دزدسالار»، نام برده می‌شود. به علاوه حقوق بشر در این کشور به طور گسترده نقض می‌گردد و مواردی چون دستگیری‌های خودسرانه، بازداشت غیرقانونی، شکنجه و قتل در آن رواج دارد (Venard, 2023). فساد در این کشور در تمامی سطوح حکومتی و تقریباً در هر بخش اقتصادی به‌طور سیستماتیک وجود دارد و عاملان آن از مصونیت گسترده‌ای برخوردارند. به این ترتیب، ثروت حاصله از ذخایر نفتی گسترده، به جای استفاده در بخش عمومی، ارائه خدمات به مردم و ایجاد رفاه همگانی، مورد سوء استفاده مسئولین امر قرار گرفته و توسط ایشان به یغما می‌رود. این کشور نمره ۱۳ از ۱۰۰ و عنوان کشور ماقبل آخر را از شاخص ادراک فساد سازمان شفافیت بین‌الملل در سال ۲۰۲۲ کسب نمود. همچنین شاخص ابراهیم[1] که به بررسی فساد در کشورهای آفریقایی می‌پردازد، در سال ۲۰۲۱ پس از سومالی، از بین ۵۴ کشور ارزیابی شده پایین‌ترین نمره را با امتیاز ۱۸/۵ از ۱۰۰ به سودان جنوبی اعطا نمود (transparency international, 2022: p.4).

توسعه نیافتگی و معضلات اقتصادی این کشور به نحوی است که بنابر گزارش کمیساریای عالی حقوق بشر در سال ۲۰۲۲، ۷/۷ میلیون نفر از جمعیت ۱۱ میلیونی این کشور با نا امنی غذایی، ۲/۲ میلیون نفر با آواگی و ۱/۴ میلیون کودک، با سوءتغذیه مواجه هستند. (OCHA 2022a).

به هر روی آن‌چه که باعث شد پس از استقلال، درآمدهای نفتی و اعطاء کمک‌ها و اعتبارات بین‌المللی به توسعه اقتصادی، اجتماعی و انسانی این کشور منجر نگردد، وجود فساد سیستماتیک

1. Ibrahim Index of African Governance (IIAG)

در لایه‌های مختلف حکومت این کشور بوده است؛ همان‌طور که کمیسیون حقوق بشر در سودان جنوبی که توسط شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد تأسیس شده است، به «فساد بزرگ ریشه‌دار و سیستماتیک» در این کشور اشاره کرده است. (Human Rights Council. 2021: 5). همچنین ایالات متحده آمریکا به عنوان بزرگ‌ترین کشور کمک‌کننده به سودان جنوبی برای حل مشکلات اقتصادی و برقراری صلح در این کشور در سال ۲۰۲۳ اعلام نمود به دلیل شکست رهبران آن در اجرای تعهدات خود برای برقراری صلح، نا امنی، سوء مدیریت مالی و فساد گسترده، حمایت مالی اعلام شده خود را متوقف می‌نماید. (US Department of State, 2023).

فرجام سخن

فساد و جنگ‌های داخلی دو پدیده حقوقی_سیاسی شوم اند که به پهنای تاریخ بشر وجود داشته‌اند. فساد در مفهوم امروزی و بین‌المللی آن، به معنای سوء استفاده از مقام و موقعیت دولتی برای کسب اهداف و منافع شخصی می‌باشد. فساد موجب ایجاد ناامیدی از دولت می‌شود و اغلب بذر اختلافات سیاسی و گسست اجتماعی را می‌کارد. در برخی کشورها ممکن است فساد در تمامی لایه‌های تقنینی، اجرایی و قضایی ریشه دوانده باشد. به علاوه در برخی از کشورها آزادی مطبوعات نیز وجود ندارد و نظام سیاسی فاسد، با استفاده از این خلا، اقتدارگرایی خود را تقویت می‌نماید. در این شرایط گروه‌های معترض مردمی از اثربخش بودن اعتراضات مدنی و مسالمت‌آمیز خود نا امید گشته و به انجام فعالیت‌های خشونت‌بار روی می‌آورند. بسته به شرایط مختلف، نارضایتی‌ها و شورش‌های اجتماعی ممکن است تا آستانه جنگ داخلی و نقض صلح و امنیت منطقه‌ای و بین‌المللی نیز پیش رود.

از دیگر سو طرد یا به حاشیه راندن سیستماتیک گروه‌های قومی خاص، گونه‌ای از فساد می‌باشد که خطر ایجاد جنگ‌های داخلی قومی را افزایش می‌دهد. در مواردی نیز جنگ داخلی وجود دارد و منافع برخی اشخاص خصوصی و دولتی در تداوم جنگ است؛ در این راستا می‌توان به مواردی چون تامین زنجیره کالاها و لوازمی که در جنگ لازم می شود، یا مواردی که افراد و گروه‌های خاص در بهره‌برداری غیرقانونی از منابع طبیعی فعالیت می‌کنند اشاره نمود. در این موارد، مخاصمات داخلی موجب سودآوری اقتصادی ایشان شده یا امکان نظارت بر فعالیت‌های متخلفانه ایشان را کاهش می‌دهد و این مساله می‌تواند انگیزه‌ای برای این افراد در راستای کمک

به تداوم جنگ باشد. تمامی موارد پیش‌گفته نقش فساد را در ایجاد یا حفظ جنگ‌های داخلی ترسیم می‌نمایند.

مساله دیگر، تاثیر جنگ‌های داخلی در تهدید یا نقض صلح و امنیت بین‌المللی است. به واقع مخاصمات داخلی گاه در مرزهای یک کشور محدود می‌شوند و جامعه بین‌المللی را متاثر نمی‌سازند. اما در مواردی می تواند بر امنیت دیگر کشورها و صلح و امنیت منطقه‌ای و بین‌المللی تاثیرگذار باشد. برای مثال در شرایطی که علاوه بر طرف‌های درگیر داخلی، بازیگران خارجی نیز در آن دخالت دارند، درگیری به تهدیدی تبدیل می‌شود که بر امنیت کشور یا کشورهای مداخله کننده نیز تاثیر می‌گذارد. در مثال دیگر می‌توان به شرایطی اشاره نمود که کشور درگیر جنگ، توانایی حفاظت از مرزهای خود با همسایگان را نداشته و لذا موجب سرریز اثرات جنگ بر کشورهای همسایه و منطقه می‌شود؛ مسائلی چون آوارگی غیرنظامیان و افزایش سطح مهاجرت غیرقانونی، افزایش تروریسم، بی‌ثباتی منطقه و تشدید تنش بین قدرت‌های مختلف ذی‌نفع نتیجه سرریز جنگ در خارج از مرزها است.

بر این اساس در شرایط پیش‌گفته فساد موجب ایجاد مخاصمات مسلحانه داخلی شده و مخاصمات مسلحانه داخلی نیز صلح و امنیت منطقه‌ای و بین‌المللی را به مخاطره می‌اندازند.

بخش آخر مقاله در راستای مطالعه رویه‌های عملی موجود در ارتباط با بحث‌های نظری، به مطالعه وضعیت ۴ کشور که فساد آن‌ها را در آستانه جنگ داخلی قرار داد یا منجر به جنگ داخلی شد، پرداخت و ارتباط آن را با نقض صلح و امنیت بین‌المللی، مورد بررسی قرار داد.

نتایج بررسی‌ها حاکی از آن بود که فساد نفتی و فساد مبتنی بر تبعیض قومی، نیجریه را سال‌های متمادی در معرض خشونت و مخاصمات مسلحانه داخلی قرار داده است. این خشونت‌ها با ایجاد بحران در دلتای نیجر موجب بی‌ثباتی بازار نفت خام در غرب آفریقا شده و امنیت کشورهای این منطقه را نیز به خطر انداخته است. در افغانستان مشخص گردید پس از جنگ داخلی شوریدور به دلیل شرایط نا به سامان پس از جنگ، فساد گسترده‌ای توسط مسئولین محلی، کشور را فرا گرفت. بسیاری از مردم ناراضی با وعده بهبود شرایط و مقابله با فساد دولت مرکزی به طالبان پیوستند؛ که در نهایت موجب ایجاد و ادامه جنگ داخلی برای در این کشور شد. جنگ داخلی دولت افغانستان با طالبان، در طی سالیان متمادی بر امنیت منطقه و به طور گسترده تر امنیت

جهان تاثیرگذار بود. گرجستان نیز پس از استقلال ، با فساد گسترده و سیستماتیک در ارکان مختلف مواجه شد تا جایی‌که، کشور در آستانه جنگ داخلی قرار گرفت و به شرایط جنگ‌های داخلی پیش از استقلال نزدیک شد. لکن در این کشور مبارزه با فساد با شیوه‌های کارآمد و همه‌جانبه‌ای پیگیری شد و شورش های داخلی به جای تبدیل شدن به جنگ داخلی به بهبود شرایط در این کشور انجامید. تا جایی‌که مراجع مختلف بین‌المللی گرجستان را به عنوان یک کشور موفق در مبارزه با فساد در جهان معرفی نمودند.

سودان جنوبی، کشوی است که از لحاظ برخورداری از سلامت اداری و توسعه انسانی جزء پایین‌ترین کشورها محسوب می‌شود. فساد در این کشور در تمامی سطوح حکومتی و تقریباً در هر بخش اقتصادی به‌طور سیستماتیک وجود دارد و عاملان آن از مصونیت گسترده‌ای برخوردارند. این مساله موجب شده است این کشور پس از جنگ‌های داخلی طولانی و استقلال، مجددا دچار خشونت و بحران شده و جنگ‌های داخلی پیش از استقلال در آن احیا گردد. جنگ‌های ادامه‌دار داخلی نیز عواقب شوم بی‌شماری برای مردم در پی داشته است که از جمله‌ی آن می‌توان به آوارگی جمعیت وسیعی از این کشور به کشورهای همسایه و تهدید صلح و امنیت منطقه‌ای و بین‌المللی اشاره نمود.

فهرست منابع

آدم ابوبکر، بنتا (۱۳۹۸)، سیر تحولات جایگاه زن با ورود وهابیت به نیجریه، دوفصلنامه تخصصی تاریخ‌نامه اسلام، سال اول، شماره اول، ۶۱-۷۷.

کوزه‌گرکالجی، ولی (۱۳۹۸)، مبارزه با فساد و ایجاد شفافیت اداری در جمهوری گرجستا: انتقال تجربیات به جمهوری اسلامی ایران، مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری با همکاری سفارت جمهوری اسلامی ایران در گرجستان.

گلخندان، ابوالقاسم (۱۴۰۲) شناسایی تعیین‌کنندگان قوی ریسک وقوع جنگ داخلی به کمک رویکرد بیزی، فصلنامه مطالعات جنگ، سال پنجم، شماره ۱۶.

لطفیان، سعیده (۱۳۸۴)، پیامدهای منطقه‌ای و بین‌المللی حوادث گرجستان، گزیده تحولات جهان، موسسه مطالعات و تحقیقات بین المللی ابرار معاصر تهران.

همدمی خطبه سرا، ابوالفضل. (۱۳۸۷)، فساد مالی، علل، زمینه‌ها و راهبردهای مبارزه با آن، پژوهشکده مطالعات راهبردی.

Agustín, Óscar & Jørgensen, Martin. (2019). Solidarity and the 'Refugee Crisis' in Europe. Democracy, Migration and SocietyThe Faculty of Social Sciences and HumanitiesDepartment of Culture and LearningREGIS.

Articles:

Baev, Pavel K. (2003) Civil Wars in Georgia: Corruption Breeds Violence, in Potentials of Disorder. Manchester,127–144.

Bertrand, J. (2004). Nationalism and ethnic conflict in Indonesia. Cambridge, UK: Cambridge University Press

Beyerle, Shaazka (2011), Civil Resistance and the Corruption-Violence Nexus, The Journal of Sociology & Social Welfare, International Center on Nonviolent Conflict, Volume 38 Issue 2 June - Special Issue on Peace, Conflict and War.

Cederman, L. E., & Girardin, L. (2007). Beyond fractionalization: Mapping ethnicity onto nationalist insurgencies. American Political Science Review, 101, 173-185

Couttenier, Mathieu, Soubeyran, Raphael (2015), A Survey of the Causes of Civil Conflicts: Natural Factors and Economic conditions, Dans Revue d'économie politique 2015/6 (Vol.125), pages 787 _ 810 DOI 10.3917/redp.256.0787. available at: https://www.cairn.info/revue-d-economie-politique-2015-6-page-787.htm

Das, Pushpita, (2018). "Security Challenges and the Management of the India-Myanmar Border". Strategic Analysis 42 (6): 578-594.

Dudley, S. S. (2010), How Mexico's drug war is killing Guatemala. Foreign Policy. Available at: http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/07/20/HowMexicosDrug WarIsKillingGuatemala.

World Bank (2012), Georgia's Fight Against Corruptionin Public Services Wins Praise.

Ibrahim Hari, Solomon (2014), The Evolution of Social Protest in Nigeria: The Role of social media in the "#OccupyNigeria" Protest. Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Nigeria, International Journal of Humanities and Social Science Invention, www.ijhssi.org Volume 3 Issue 9, PP.33-39

Käihkö, Ilmari. 2015. 'Taylor Must Go' – the Strategy of the Liberians United for Reconciliation and Democracy". Small Wars & Insurgencies 26 (2): 248-270.
Lortkipanidze, Natia, (2014) Anti-corruption in Georgia, Thesis submitted to the Graduate Faculty in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master art, Ragnar Uurkse School of Innovation and Governance.
Munteanu, Valentin. 2016. "The United States, Russia, and the Syrian Conflict. The Involvement of the Two Great Powers in Syria's Civil War from January 2015 to September 2016". Political Science Series 5.
Müller, Edda, (2016), Corruption as a Threat to Stability and Peace, Transparency International, Deutschland.
Neudorfer, N. S., & Theuerkauf, U. G. (2014). Buying War Not Peace: The Influence of Corruption on the Risk of Ethnic War. Comparative Political Studies, 47(13), 1856-1886. https://doi.org/10.1177/0010414013516919
Omojolomoju, O. (2012, Jan. 9) One Year after Occupy Nigeria Protest, National Mirror, Retrieved from www.mirrowonline.net/
Rustad, Siri Aas(2008), Between War and Peace: 50 years of Power-sharing in Nigeria, Centre for the Study of Civil War (CSCW), available at: https://www.files.ethz.ch/isn/117683/Nigeria%20Policy%20Brief.pdf
Shaxson, N. (2007). Oil, corruption and the resource curse. International Affairs, 83, 1123-1140.
Sofuoglu, Murat (2021), Why war and corruption are inseparable, TRTWORLD, Avalable at: https://www.trtworld.com/magazine/why-war-and-corruption-are-inseparable-49816
Staats, Jennifer, Kay Spencer, and I-wei Jennifer Chang, (2016), China's Role in Myanmar's Peace Process. Available at: https://www.usip.org/blog/2016/09/chinas-role-myanmarspeace-process
Ternali, S (2010), What Did Mikheil? Words and Deeds of United National Movement.
The Sentry (2019), Breaking investigative report: International profiteers looted billions from South Sudan. Available at: https://thesentry.org/2019/09/19/3044/breaking-investigative-report-international-profiteers-looted-billions-south-sudan
The Sentry. (2022). Summary of 'the cash grab: How a billion-dollar credit scam robbed South Sudan of fuel, food, and medicine'. avalable at: https://thesentry.org/wp-content/uploads/2022/10/CashGrabSummar, 2022b
Venard, Bertrand (2023), Corruption and war: two scourges that feed off each other, The Conversation, Academic rigour, journalistic flair.
Ducuments:
General assembly Resolution, (2015) (A/70/L.1)], Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development.
Human Rights Council. (2021). South Sudanese political elites illicitly diverting millions of US dollars, undermining core human rights and stability – UN experts note. available at https://www.ohchr.org/en/statements/2021/09/south-sudanese-political-elites-illicitly-diverting-millions-us-dollars.
United Nations, Meetings Coverage and Press Releases, SC/13493(2018), Global Cost of Corruption at Least 5 Per Cent of World Gross Domestic Product, available at:https://press.un.org/en/2018/sc13493.doc.htm#:~:text=The%20World%20Economic%20Forum%20estimates,trillion%20in%20bribes%20every%20year.
United Nations. (2004), A more secure world: Our shared responsibility. Report of the Secretary-General's High-Level Panel on Threats.
UN Doc a/59/565, Challenges and Change. New York, NY United Nations. Retrieved from http://www.un.org/ secureworld/report.pdf

United Nations Office of Drugs and Crime (UNODC). (2010. UNODC assists Guatemala to tackle organized crime. Available at: http://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/ 2 010, March 17

U.S. Agency for International Development (USAID), (2007). Conflict prevention and anti-corruption overview. USAID West Africa. Available at: http://www.usaid.gov/missions/ westafrica / cprevention/ overview/ index.htm

United Nations Development Program. (2006). Niger Delta Human Development Report. United Nations Development Program Nigeria. Retrieved from http://hdr.undp.org/en/reports/ nationalreports/africa/nigeria/nigeria-hdrreport.pdf.

United Nations High Commissioner for Refugees. (2020). Syria emergency. Accessed April 9, 2020. https://www.unhcr.org/syria-emergency.html.

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). (2022), 2022a_

UNOÜ (2023) Knowledge tools for academics and professionals Module Series on Anti-Corruption Module 11 Corruption, Peace and Security.

World Bank (1997), “Helping Countries Combat Corruption, The Role of The World Bank, Poverty Reduction and Economic Management.